

Transkribering av Skolverkets podcast om kompetensförsörjning och gymnasial utbildning

Programledare [00:00:11] Hej och välkommen till den här podden från Skolverket. Jag heter Sandra Charléz och idag ska vi prata om kompetensförsörjning och gymnasial utbildning och den nya lag som innebär att alla huvudmän förgymnasial utbildning, ska ta hänsyn till arbetsmarknadens behov när de planerar och dimensionerar utbildningarna. Och med mig för att prata om det här har jag två gäster, Kim och Anders. Varmt välkomna!

[00:00:35] Tack så mycket.

Programledare [00:00:36] Kim Scharafinski, du är strateg inom regional kompetensförsörjning i Region Uppsala och arbetar med kompetensförsörjningsfrågor. Stämmer?

Kim Scharafinski [00:00:44] Stämmer bra.

Programledare [00:00:46] Anders Håkansson, enhetschef för enheten för skolinformation på Skolverket och ansvarig för arbetet med regionala planeringsunderlag, eller hur?

Anders Håkansson [00:00:53] Stämmer bra.

Programledare [00:00:54] Bra. Varmt välkomna båda två! Målet med den här nya lagen som trädde i kraft 31 juli 2023, är att skapa förutsättningar för ett utbildningsutbud som i högre grad än i dag matchar arbetsmarknadens behov av kompetens. För många menar att den svenska arbetsmarknaden präglas av en mismatch, en obalans mellan utbud och behov av kompetens. Det utbildas helt enkelt för många till vissa områden och för få till områden där det brist på kompetens. Men är antalet utbildningsplatser lösningen på kompetensförsörjningsutmaningen? Och hur ska det fungera i praktiken? Det ska vi snacka om nu. Kim, vi kommer prata mycket om kompetensförsörjningsutmaningen i det här programmet. Kan du kort förklara vad vi då menar med det.

Kim Scharafinski [00:01:44] Kompetensförsörjning är ju generellt sett att vi vill att näringslivet ska ha tillgång till, eller arbetsgivarna ska ha tillgång till individer med rätt kompetens både på kort och lång sikt. Men det är ju lite mer komplext än bara utbildningsplatser. Det handlar om attraktiviteten i yrket, det handlar om vägledning. Det handlar om individens egna val. Men generellt sett är det.

Programledare [00:02:06] Är det det vi menar med utmaningen då?

Kim Scharafinski [00:02:08] Utmaningen är flerbottnad. Utbildningsplatser är ju en del av det, men om vi inte har någon som söker utbildningsplatserna så hjälper de ju inte överhuvudtaget. Så att det hör ihop.

Programledare [00:02:20] Anders, i samband med att reglerna kring dimensionering ändrades så fick ni på Skolverket i uppdrag att stötta huvudmän för gymnasial utbildning genom att ta fram de här regionala planeringsunderlagen. Berätta vad? Vad handlar det om?

Anders Håkansson [00:02:35] Ja, men Skolverkets uppdrag handlar i grunden om att stödja huvudmännen i deras planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Och

gymnasial utbildning, då handlar det både om gymnasieskolan och komvux. Det som är nytt här är också fokus på att utbildningsutbudet ska planeras regionalt. Och det här gäller ju kommunerna så att man ska gå ihop i avtal och planera och dimensionera sitt utbildningsutbud tillsammans. Men det är också det nya här, att arbetsmarknaden ska tillmätas en större vikt när man planerar och dimensionerar. Vårt stöd som då kallas regionala planeringsunderlag. De kommer att innehålla information om utbildningsutbudet, arbetsmarknadsprognoser om vilka kompetenser som kommer att behövas i framtiden. Det kommer finnas information och statistik om utbildningarna i varje län, till exempel hur många elever som söker en utbildning och hur det går för eleven efter att de har avslutat utbildning. Planeringsunderlagen kommer också att innehålla bedömningar från Skolverket om vilka justeringar som kommer att behöva göras i utbildningsutbudet utifrån både elevernas intresse och behoven på arbetsmarknaden.

Programledare [00:04:01] Ser du risker med den här obalansen som jag beskrev inledningsvis?

Anders Håkansson [00:04:07] Risken med obalansen är ju att arbetsmarknaden inte har tillgång till den kompetens som man behöver. Att människor inte har rätt utbildning och kompetens för att ta de jobb som finns och det hämmar vårans tillväxt och även utvecklingen inom välfärden när man inte kan rekrytera personer med rätt utbildning och kompetens.

Programledare [00:04:34] Vissa kanske skulle säga att kompetensförsörjning inte det första man tänker på när man tänker på Skolverket. Tycker du att du borde ha det? Jag gissar ditt svar här. Haha.

Anders Håkansson [00:04:40] Jag att det borde vara det. Skolverket har ju ansvar för allt från förskolan upp till komvux, hela skolväsendet och framför allt inom gymnasieskolan och inom komvux så har det länge varit ett tydligt uttryckt mål att de här utbildningarna ska vara en bas för kompetensförsörjning. Så det är någonting som Skolverket har jobbat med länge. Nu har vi fått ett tydligare uppdrag att jobba med det i och med de här planeringsunderlagen. Så det kanske kommer märkas mer att Skolverket jobbar med kompetensförsörjning men jag skulle säga att det har varit ett stort arbete innan också.

Programledare [00:05:23] Ser du några fler risker med att inte dimensionera utefter vad arbetsmarknaden vill ha och behöver?

Anders Håkansson [00:05:30] Det finns ett elevperspektiv i detta också. Lika som att det är viktigt att arbetsmarknaden har rätt kompetens så är det ju också viktigt utifrån ett individperspektiv att när det har gått en utbildning att det går så snabbt som möjligt för dig att komma ut i arbetslivet. Och det gör det ju om du har en utbildning som är efterfrågad på arbetsmarknaden.

Programledare [00:05:52] Kim, du jobbar ju i Region Uppsala, Hur ser det ut där?

Anders Håkansson [00:05:56] Jamen, som i alla andra regioner höll jag på att säga, så finns det ett väldigt stort behov av just den här gymnasiala kompetensnivån hos vårt näringsliv. Och tittar vi specifikt på Region Uppsala så har vi tillsammans med Stockholm störst andel individer som väljer högskoleförberedande utbildningar på gymnasiet, så att där har vi också en attraktivitet och kännedom fråga givetvis, men också en kulturfråga i länet där vi har en extremt högutbildad befolkning vilket så klart påverkar föräldrar påverkar sina barn och unga. Och vad är det man ser? Sen har vi också vi har svårt att

fylla de yrkesprogramsplatserna vi har. Och på komvux har vi också emellanåt ganska svårt att få genomströmning och att vi får ett engagemang från arbetslivet för de individerna. Så tittar vi på just vår region där vi har en nyindustrialisering. Vi har en vård i världsklass, vi har ett slutförvar som planeras där otroligt många av de här kompetenserna kommer att behövas i kringyrken. Vi är kanske inte det första man tänker på, så ställer det krav på alla nivåer av utbildningssektorn.

Programledare [00:07:03] Intressant! Hur når man fram med den här informationen till eleverna?

Anders Håkansson [00:07:09] Det är en ännu flerfrontsfråga där allt ifrån att skolan behöver ha ett breddat ansvar för vägledning, alltså att vägledning behöver komma från fler roller än bara för yrkesvägledarna. Men även att studie yrkesvägledarna får kunskap om det regionala behovet på ett mycket, mycket mer frekvent och tydligt sätt där planeringsunderlag kan vara en del. Det är föräldrar det handlar om och öka, du ser i förskolan Anders, där förskolebarnen behöver känna till fler än fyra yrken. Man befäster ganska tidigt vad man tror att man har för vägar framåt och sen ska det ju då finnas rätt typ av utbildning i nära anslutning, oftast till där du vill bo eller där din familj bor. Du ska ha möjlighet att kunna genomföra den. Är du vuxen ska du ha möjlighet att kunna inte jobba för att omskola dig eller möjlighet att omskola dig. Ja, det hör ihop med otroligt många faktorer.

Programledare [00:08:05] Komplex. En viktig del i Skolverkets arbete med att stödja huvudmännen, det är att myndigheten gör bedömningar av hur utbildningsutbudet ser ut i dag i förhållande till arbetsmarknadens behov av kompetens och unga och vuxnas efterfrågan på gymnasial utbildning. Anders, betyder detta att det är Skolverket som ska bestämma hur utbudet av gymnasial utbildning ska se ut framöver?

Anders Håkansson [00:08:28] Nej, vi kommer inte att bestämma det, utan våra planeringsunderlag ska ju vara en vägledning till huvudmännen och jag hoppas att huvudmännen upplever att de här planerings underlagen kommer vara just det här konkreta stödet som ger den här riktningsgivande vägledningen. Vi tänker att de ska vara en referenspunkt för huvudmännen våra bedömningar. När man då gör det här planerings och dimensionering arbetet.

Programledare [00:08:57] Så, ett stöd, inte liksom styra åt det här hållet?

Anders Håkansson [00:09:01] Precis. Det finns ju finns många olika hänsyn som huvudmännen kan behöva göra i det här arbetet. Planeringsunderlagen ger en del information. Vi tänker att det är ett ganska heltäckande material, men det kan ju också finnas annan information som huvudmännen behöver ta i beaktande när man gör det här arbetet.

Programledare [00:09:21] Kim, hur tror du att kompetensförsörjningen kommer att påverkas av ändringarna kring planering och dimensionering som genomförs i skollagen nu?

Anders Håkansson [00:09:29] Förhoppningsvis så ser vi ju en större andel unga som flödar in i de bristyrken vi har. Men det är också en relativt mjuk styrning och jag tänker att det finns en ny slags funktionell logik. Tidigare utgått ganska mycket ifrån arbetsmarknadsområdet och flöden på arbetsmarknaden. Men när det kommer till utbildning där vi ser så otroligt stora brister och där vi också föder färre barn så att det blir

viktigt vart våra fötter jobbar, så behöver vi tänka lite grann kring vad är en funktionell utbildningsgeografi då på olika nivåer? Och hur ser vi att hela Sverige, att man har möjlighet att faktiskt utbilda sig till bristyrken för det? Det ser lite annorlunda ut geografiskt i Norrbotten för en individ än vad det gör i Stockholmsområdet. Så att det är viktigt också att inte bara tänka dimensionering i platser utan också i geografi och att fundera på hur näringslivet ser ut och vad som behövs så att ja...

Programledare [00:10:27] Mjuk styrning sa du. Det tyckte jag lät fint och pedagogiskt lagom.

Anders Håkansson [00:10:32] Det har sina utmaningar med mjuk styrning. Med hård styrning då är det mycket mer konkret och en mjuk styrning gör ju att man man behöver ligga på för att det ska ske en förflyttning också. Det är väldigt lätt att ta en mjuk styrning som ett önskemål och sen gå hem och göra precis som vanligt. Och idén här är ju att vi ska inte göra precis som vanligt, vi måste göra annorlunda för att möta kompetensbristen så att de regionerna ska ju försöka vara intermediärer i en mjuk styrning så det blir väldigt spännande.

Anders Håkansson [00:11:01] Jag håller helt med dig, Jag kan hänga på Kim här och säga att just regioner har en viktig roll i detta att just vara en mellanhanden. Och tänk att regionerna ska bära det här också. I den här perioden mellan att vi kommer ut med de här planeringsunderlag som blir liksom ny information som som man behöver ta till sig. Men sen bör man också jobba med frågorna långsiktigt och kontinuerligt där Skolverket inte är alltid ute och träffar huvudmännen i de här frågorna. Där har regionen en jätteviktig del.

Programledare [00:11:31] Men är det så enkelt att förändra utbildningsutbudet och så får människor lättare att etablera sig och arbetsgivarna får lättare att hitta rätt kompetens? Är det så enkelt?

Anders Håkansson [00:11:41] Ja, men man hade önskat att det var det. Men det är ju en komplex fråga och det är viktigt att komma ihåg att dimensioneringen av utbildningen, det är bara en bit av det här stora pusslet kring kompetensförsörjning. Lika viktigt är ju att vi faktiskt har elever som söker de här utbildningarna som vi då ser så tydligt behövs på arbetsmarknaden. Det här måste man ju också jobba med andra insatser parallellt med att dimensionera erbjuda platser måste man också jobba med vägledning mot eleverna så att man vet som ger information om vad är det för utbildningar som behövs, och var kan du ha en bra framtid utifrån hur utbildar dig men också viktigt att det är attraktiva utbildningar så att man känner att man faktiskt vill söka sig till den här utbildningen. Och där är det återigen också viktigt det här samarbetet mellan huvudman, arbetsmarknad och regionen också har en viktig roll även där.

Programledare [00:12:42] Kim vilka utmaningar ser du?

Kim Scharafinski [00:12:44] Ja, det finns en mängd utmaningar. Vi har dels matchningen och med matchning menar jag att man har en utbildning som motsvarar där man jobbar. Det vi kan se i Region Uppsala när vi tittar på våra indikatorer att i vissa av yrkesprogrammen så är det blott 35 % som fortsätter att jobba i den bransch där man utbildat sig. Det är inte av nödvändighet en utmaning, men det visar ju oss att vi behöver göra någonting annorlunda för att utbildningen verkligen ska också leda till jobb för det näringsliv den är avsedd att på något vis tillfredsställa behovet hos. Men vi har också. Om vi tittar sedan på på vuxenutbildning sidan så har vi en upphandlingsutmaning där vi behöver jobba mycket mer modernt med upphandlingar för att kunna möta dimensionering

och planeringens ändamål. På gymnasiesidan har vi fristående skolor där vi behöver ha en väldigt mycket bättre samverkan kommunalt mellan huvudmännen för att kunna hjälpa till att bidra till den här förflyttningen. Och det innebär ju att den kommunala politiken behöver vara på banan och förstå att det här är någonting man behöver tänka långsiktigt kring i en kommunalekonomisk värld, vilket kan vara svårt när man har planeringshorisont på två år. Men man behöver bidra med det långsiktiga perspektivet för att näringslivet ska må väl. Sen är det ju attraktiviteten och själva synen på yrkena också. De branscherna behöver göra ett jobb. Vi kan ju se emellanåt när vissa branscher går på tv, trender eller så vidare, att inflödet till utbildningarna ökar och yrkena blir mycket mer attraktiva. Så det gör stor skillnad hur vi pratar om olika yrkesroller. Och sen så tror jag för mina andra regionkompisar så sitter man ju i vissa fall i regioner där man ska ta hänsyn till två eller fler planeringsunderlag och där kommer man behöva göra ett omtag kring arbetssätt och kommunikation och samverkan också tillsammans med Skolverket om hur man ska kunna föra en regional geografisk dialog när man har två eller tre olika planeringsunderlag att ta hänsyn till.

Programledare [00:14:45] Kim, du har ju hört lite av det Anders har sagt och vet lite mer om Skolverkets planeringsunderlag. Hur tänker du att ni har användning för för den och informationen i den?

Kim Scharafinski [00:14:57] Jag tänker framförallt att ett viktigt underlag för att skapa någon slags jämlika förutsättningar i landet för det ser väldigt olika ut både på regional och kommunal eller huvudmannanivå kring vilka underlag man passerar eller gör antaganden på när det kommer till dimensioneringen. Sen så tror jag också att det blir. När vi nu får nationellt jämlika förutsättningar så får vi också ett väldigt mycket bättre erfarenhetsutbyte mellan både kommuner, huvudmän, regioner där vi kan börja jobba mycket mer ändamålsenligt och träffsäkert. Jag tror att just planering och dimensioneringsunderlagen tillsammans med att regionala trender och prognoser att de landar så tror jag att de kommer att bli regionalt någon slags baslinje kring den här löpande samverkan. Sen behöver ju vi hela tiden ta ansvar för att alltså, statistik och analys i all ära men någonstans är det i det regionala kvalitativa samtalet tillsammans med utbildare och näringsliv som vi förstår vad det är vi egentligen behöver skruva på. Eftersom det är så mångfacetterat så kan det ju. I en bransch handlar det om att vi behöver få fler att välja en annan inriktning på gymnasiet yrkesprogram, men att själva dimensioneringen är tillräcklig. Och i något annat fall så handlar det om att skruva på ett komvux, en yrkesingång på komvux på ett helt annat sätt och få fler att söka.

Programledare [00:16:21] Det är ju en snabbt föränderlig värld också och det kräver lite att man nästan siar in i framtiden lite grann. Och ni kommer ju ta fram nya regionala planeringsunderlag vart tredje år har jag förstått rätt? Så om jag vänder mig till Kim då, du vet att det här kommer komma vart tredje år. Har du nåt önskescenario? Vilka förändringar hoppas du har skett till nästa gång som Skolverket tittar på efterfrågan, behov och utbud av gymnasial utbildning?

Kim Scharafinski [00:16:53] Ja, men jag tänker väl att vi lyckas att skapa en form av samverkan som gör att de här underlagen faktiskt får en validitet och liksom en bärighet ute i systemet. Att man förstår förflyttningen. Och i det ingår ju också att näringslivet behöver engagera sig i både planeringen av och dimensioneringen av nya utbildningar, men också i de befintliga utbildningarna. Det är ju faktiskt en central del som vi jobbar på regional front, för utan det så blir mycket programmen väldigt, väldigt tunna och svåra att faktiskt genomföra. Och sen handlar det också om vägledningen, att man känner att man har tydlig information som studie- och yrkesvägledare för att kunna ge en bra bild så att

individen kan göra ett val som känns mer genomtänkt i relation till vart jobben finns. Men jag tycker också att det här synliggörandet av just gymnasiala utbildningar som en viktig del i kompetensförsörjningen. Min förhoppning är att man också då satsar på att modernisera och investera i de här utbildningsmiljöerna. Lite som Anders sa att man ska ju vilja gå dem och då kan inte utbildningsmiljöerna vara från 94 när vi utbildar för 2030 utan här behöver vi också försöka jobba på ett tydligt sätt med att vi går in i moderna utbildningsmiljöer för de moderna yrkesprogrammen och det motsvarar också vad man sen kommer ut till.

Anders Håkansson [00:18:12] Jag kan lägga till det att det finns det en tanke i planeringsunderlag att just ha samlad information om både gymnasieskolan och komvux så att vi har all den informationen på samma plats.

Programledare [00:18:23] Hoppfullt och tydligt tycker jag. Härligt! Den där känslan, den får avsluta vårt samtal här i dag. Skolverkets regionala planeringsunderlag finns tillgängliga på Skolverket. Det är bara att gå in på deras webb så kommer du hitta mer information om lagändringarna och vad de innebär. En riktigt bra service får du om du prenumererar på Skolverkets nyhetsbrev. Då fyller du bara i vilka områden du är intresserad av och så får du ett skraddarsytt nyhetsbrev rätt in i din mail. Inte illa, eller hur? Tack för den här gången Kim Scharafinski och Anders Håkansson. Det var jätteintressant att höra er prata om detta. Och tack till dig som har lyssnat!